

نقش پروانه اختراع در اشاعه اطلاعات صنعتی

اطلاع رسانی دوره ۱۰ شماره ۱ بهار ۱۳۷۲

□ نوشته پکا والکون □ ترجمه مسعود تونونچیان

ضبط پروانه اختراع و اطلاعات موجود در آن، به تازگی و به دلایل مختلفی، برای صنعت اهمیت فزاینده‌ای پیدا کرده است. شرکتها، برای تحقیق و توسعه به طور جدی سرمایه‌گذاری می‌کنند. انتقال تکنولوژی بین‌المللی در حال افزایش است. تحقیق علمی به سویی هدایت می‌شود که تضمین کنند، دارای سود سریع و هنگفتی باشد. از زمانی که اهمیت پروانه اختراع در سیاستگذاری شرکتها افزایش یافته، اطلاعات به دست آمده از پروانه اختراع تبدیل به منبعی استراتژیک شده است.

جستجوی اطلاعات، از پروانه اختراعات را می‌توان تحت سه عنوان مختلف تقسیم کرد: پروانه اختراعات به مثابه منابع اطلاعاتی برای تکنولوژی؛ حقوق صنعتی؛ و امور اقتصادی. هر یک از این عرصه‌ها مستلزم شیوه‌های جستجوی خاص خود است و استراتژی جستجوی هر یک از آنها با یکدیگر متفاوت است.

پروانه اختراع به مثابه منبعی برای تکنولوژی، مقوله‌ای در حال گسترش است. مجموعه‌های چاپ شده پروانه اختراعات در دفاتر ثبت آنها موجود است. این مجموعه‌ها بغایت عظیم هستند. به طوری که ۲۰ تا ۵۰ میلیون مدرک را تحت پوشش قرار می‌دهند. مجموعه‌های پروانه اختراعات نمایه‌سازی عمیق شده‌اند و کار گسترش مداوم آن نیز مد نظر است.

جستجوی پروانه اختراعات بر اساس تصاویر، تاکنون تنها با استفاده از مجموعه‌های چاپی آنها امکانپذیر بوده است. برای استفاده موثر از این مجموعه‌ها، دانش عمیقی از نظامهای نمایه‌سازی ضرورت دارد. این چیزی است که مهندسان پروانه اختراع آن را خیلی خوب فرا گرفته‌اند.

اکنون تصاویر اختراعات به طور پیوسته در دسترس قرار می‌گیرند و به نظر می‌رسد که سرانجام، پایگاه انحصاری دفاتر پروانه اختراع در حال تضعیف باشد. به نظر می‌رسد، تصاویر و اشکالی که علائم تجاری محصولات را توصیف می‌کنند، به صورت تکنیکهای روزمره درآمده‌اند.

مدت مدیدی است که تصاویر مربوط به چکیده‌های پروانه اختراعات در پایگاه اطلاعاتی ژاپن "پاتولیس" PATOLIS موجود است. انتقال این تصاویر از طریق جستجوی پیوسته صورت می‌گرفته است. "پات گراف" PATGRAPH از پایگاههای اطلاعاتی آلمان است که تصویر، اساس آن را تشکیل می‌دهد و از پاییز سال ۱۹۸۹ از طریق (Scientific and Technical NetWork) STN قابل جستجو شده است.

امروزه، چنین به نظر می‌رسد که تراکم اصول فنی برای انتقال تصاویری که در رابطه با پروانه‌های اختراع هستند کافی است - بویژه، هدف از افزایش سرعت انتقال پیوسته داده‌ها، انتقال موفقیت‌آمیز تصویر در هنگام مطالعه مندرجات پروانه اختراع ماست. هر چند مسئله‌ای وجود دارد که ناشی از عدم استاندارد تکنیکهای مورد استفاده تولیدکنندگان داده است. نمایش تصاویر، در هر سیستم بانک اطلاعاتی جداگانه، برنامه مخابراتی خودش را نیاز دارد و به نظر می‌رسد که شاید در آینده هر پایگاه اطلاعاتی به برنامه مخابراتی خاص خود نیاز داشته باشد.

انتشار پروانه‌های اختراعات به صورت "سی.دی.رام" CD-ROM کار تازه‌ای است. این دیسکهای نوری را می‌توان از طریق سه دفتر بزرگ پروانه اختراع بر یک خط جا افتاده ایالات متحده آمریکا (Us Patent Office)؛ دفتر اروپایی پروانه اختراعات (European Patent Office) و دفتر پروانه اختراعات ژاپن (patent Office Japanese). سی.دی.رام. جایگزین شکل کاغذی پروانه اختراعات است. هر سی.دی.رام. دستورالعملهای نمایه‌سازی مورد استفاده را

به دست می دهد. برای جستجوهای اطلاعاتی و بازیابی انتشارات مربوط به آن، هنوز ارتباطات پیوسته ضروری هستند هستند. میدز لکس پات Meads LEXPAT تنها پایگاه اطلاعاتی است که متن کامل پروانه اختراعات را در اختیار قرار قرار داده و دربردارنده پروانه اختراعات ایالات متحده آمریکا از سال ۱۹۷۵ تاکنون است.

دفتر اروپایی پروانه اختراعات، در حال آماده ساختن متن کامل پروانه اختراعات مربوط به پایگاه اطلاعاتی خود است، اما هیچ تاریخی برای استفاده پیوسته از آن برای عموم تعیین نشده است.

اصول فنی جدید، این امکان را برای شرکتها فراهم می آورند تا از مجموعههای داخلی پروانه اختراع برخوردار شوند. اندازه این مجموعهها، به اندازه مجموعههایی دفتر پروانه اختراع یک کشور معمولی است. آیا وظیفه متخصصان اطلاعات و مهندسان پروانه اختراع با فراهم آمدن تمامی مواد مورد نیاز پروانه اختراع در پایگاههای اطلاعاتی داخلی موجود در شرکت تغییر خواهد کرد؟

انتشارات مرجع مانند درونت Derwent، ویلا فرلاگ Wila Verlag و کیمیکال Chemical Abstracts (که در این مورد یک رده موضوعی خاص ارائه می شود) منابعی هستند که علاوه بر مجموعههای دفاتر پروانه اختراع، برای شرکتهایی که سیاستی فعال برای استفاده از پروانه اختراع دارند، ابزار کار مهمی به حساب می آیند. این انتشارات تجاری، برای آزمایش پروانه اختراع، مناسب بوده و از این بابت، هم برای مهندسان پروانه اختراع و هم متخصصان اطلاعات سودمند هستند.

تا این لحظه، حدود ۵۰ پایگاه پروانه اختراع قابل استفاده وجود دارد که بیشتر آنها مکمل یکدیگرند. مناسبترین پایگاههای اطلاعاتی برای جستجوی اطلاعات فنی، آنهایی هستند که تولیدکنندگان آنها چکیده و نمایههای خودشان - و اصطلاحات جستجو- را هم به آنها اضافه کرده اند. مانند "نمایه نامه پروانه اختراعات جهان" درونت USPA/USPB;Derwent و کلیمز (ای.اف.آی/پلنوم) (IFI/Plenum) Claims.

بجز پایگاههای اطلاعاتی که مختص پروانه اختراعات اند، در دیگر پایگاههای اطلاعاتی نیز می توان به اطلاعات فنی دست یافت. این پایگاههای اطلاعاتی که برای موضوعهای علمی خاص طراحی شده اند، حاصل پروانه اختراعات اند. به عنوان مثال می توان پایگاههای اطلاعاتی زیر را نام برد:

"چکیده نامه های شیمی" Chemical Abstracts که ۱۷٪ مندرجات آن بر اساس پروانه اختراعات است؛

ی.ام.ا- چکیده نامه های مواد مهندسی -14٪ Engineering Materials Abstracts (EMA)؛

اف.تی.اس.ا- علوم و فنون غذایی 10٪ Science and Technology (FTSA-Food)؛ و W.S.C.A چکیده نامه جهانی سطح و پوشش [۱] که ۴۰٪ مندرجات آنها براساس پروانه اختراعات است.

وقتی که اولین پایگاههای اطلاعاتی پیوسته پروانه اختراع به کار افتادند، برای متخصصان اطلاعات، یافتن اطلاعات مربوط در آنها آسانتر بود. قبلاً متخصصان اطلاعات قادر به استفاده از فنون جستجوی پیوسته بودند، اما با گذشت زمان زمان و پیشرفت پایگاههای پیوسته، مهندسان اطلاعات تنها استفاده کنندگان ماهر آنها هستند.

حمایت و مطالعه حقوق صنعتی رویکرد متفاوتی برای جستجو در پروانه اختراع را طلب می کند. انتشارات رسمی دفاتر پروانه اختراع، هنوز ابزار با ارزشی تلقی می شوند. دلیل واضحی وجود دارد که چرا هنوز مجلات قطور و سنگین دفاتر یاد شده ارزش خودشان را دارا هستند: مالکیت صنعتی در پروانه اختراع تنها هنگامی معتبر است که در این گونه مجلات رسمی به چاپ رسیده باشد.

پایگاه اطلاعاتی اینپادا (مرکز بین المللی دکوماناسیون پروانه اختراعات) [۲] اطلاعات کامل پروانه اختراع را دربر دارد. مانند کاربردهای اختراعی واحد که در کشورهای مختلف ثبت شده است. ارزش قانونی پایگاه اطلاعاتی اینپادا این است که اطلاعاتی در مورد پردازش، ارزش و اعتبار هر پروانه اختراع را در دسترس قرار می دهد. دانش صحیح نمایه سازی پروانه اختراع، برای جستجو در اینپادا و انتشارات دفاتر پروانه اختراع ضروری است. دانش یاد شده امتیاز امتیاز ویژه مهندسان این رشته است. پیشرفت سریع تکنولوژی اطلاعات، تولید ابزارهای کمکی برای حل رموز

نمایه‌سازی پروانه اختراع را امکانپذیر کرده است. برای مثال، پایگاه اطلاعاتی اکلاتکس (ECLATX) در زمینه "سیستمهای از راه دور کوستل" (Telesystems – Questel)، نظام بین‌المللی نمایه‌سازی پروانه اختراع را دربر دارد. یک نوع سی.دی.رام جدید به نام کسسیس (CASSIS) نظام نمایه‌سازی را دربردارد که توسط دفتر پروانه اختراعات ایالات متحده آمریکا به کار برده می‌شود.

هم کسسیس و هم اکلاتکس زبانهای بی واسطه نمایه‌سازی پروانه اختراعات را دارا هستند و مبلغی نیز از استفاده‌کننده مطالبه می‌کنند. کوششهایی به عمل می‌آید تا تغییراتی در اصطلاحات خاص نمایه‌سازی پروانه اختراعات حاصل شود. این کار با استفاده از هوش مصنوعی [۳] امکانپذیر است. هر نظام هوش مصنوعی به کسی که اطلاعات را بازیابی می‌کند کمک می‌کند تا نمایه‌ها را بدرستی پیدا کند. برای مثال در اتحادیه اروپایی و بنیاد ابداعات فنلاند فنلاند، سیستمهای خبره برای، نمایه‌سازی پروانه اختراعات در حال تکوین است.

با نگرشی به ملاحظات اقتصادی سومین عرصه اصلی آنجاست که اطلاعات پروانه اختراع مفید واقع شود. این مسئله بویژه با همکاری و آمیختن مهارتهای متخصصان مختلف مهم به نظر می‌رسد. متخصصان اطلاعات، تکنیکهای جستجو جستجو را می‌دانند و مهندسان پروانه اختراع، محتوای آن را می‌فهمند و قسمت بازیابی آن را معرفی می‌کند و بالاخره مشتریان هم می‌دانند به چه چیزی نیاز دارند. در این راستا پیشرفتهایی حاصل شده است. در برخی سیستمها علائم مفیدی به کار برده می‌شود، مانند فرمان Get - از فرمانهای ورودی - در اربیت (Orbit). این دستور امکان بازیابی آماری را فراهم می‌سازد. برنامه‌های ریز کامپیوتر برای تجزیه و تحلیل آماری قابل استفاده است. مثالی از این نوع "پات استات" (PATSTAT) است که توسط درونت ایجاد شده است.

برای طرحهای استراتژیک شرکتهای، اهمیت پروانه اختراعات در جهات و طرق فراوانی در حال افزایش است. این نکته هم باید، مورد توجه (FID) قرار گیرد. به عنوان یک پیامد "کمیته اطلاعات و دکومانتاسیون پروانه اختراعات فید" (FID/PD) در کار ویوو (W. PIO) (سازمان جهانی حمایت از حقوق معنوی) [۴] و پی.سی.آی.پی. (کمیته دائمی مالکیت اطلاعات صنعتی) [۵] درگیر است. بجز پیشنهادات مربوط به استاندارد شدن پروانه اختراعات، امید می‌رود راههای جدید و موثر جستجو و بازیابی اطلاعات در این حوزه توسط کارشناسان مربوط ارائه شود.

- [1] - World Surface and Coating Abstracts
- [2] - International Patent Documentation Center
- [3] - Artificial System (AI)
- [4] - World Intellectual Property Organization
- [5] Permanent Committee of Industrial Property Information

مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

◀ دوره ۱۰ ▶ اطلاع‌رسانی ▶ صفحه اصلی ▶ فهرست همه مقالات ▶ صفحه اصلی